

NFT Bağlantılı Dijital Eserler Hakkında İlk Satış Doktrinin (Tükenme İlkesinin) Uygulanabilirliği

Doç. Dr. Pelin KARAASLAN*

FSEK m. 57'ye göre bir eserin tecessüm ettiği şeyin mülkiyeti bir başkasına devredildiğinde, eser sahipliğinden doğan haklar da birlikte devredilmiş olmaz. Bu haklar eser sahibinde ya da eser sahipliğinden doğan hakları kullanmaya yetkili kişilerde kalmaya devam eder. Dolayısıyla malik, eser sahibine ait işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve umuma iletim haklarını kullanmak istediğinde, söz konusu hakların kullanımı konusunda FSEK m. 52'ye uygun bir şekilde eser sahibinden izin alma zorunluluğu devam eder. Ancak eser sahibinin FSEK m. 23'te düzenlenen "yayma hakkı" konusunda bu kuralın bir istisnası bulunmaktadır. Mali haklar arasında düzenlenen "yayma" hakkı, bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkının münhasıran eser sahibine ait olması demektir (FSEK m. 23). Kuralın istisnası ise FSEK m. 23/2'de yer almaktadır. Buna göre; *"kiralama ve kamuya ödünç verme yetkisi eser sahibinde kalmak kaydıyla, belirli nüshaların hak sahibinin yayma hakkını kullanması sonucu mülkiyeti devredilerek ülke sınırları içinde ilk satışı veya dağıtımını yaptıktan sonra bunların yeniden satışı eser sahibine tanınan yayma hakkını ihlal etmez."* Eser sahibinin yayma hakkı dışındaki diğer mali hakları açısından tükenme ilkesi uygulanmaz. Bu durum, cismani varlığa sahip olan eserler ile dijital eserler açısından önemli bir fark yaratır. Yayma hakkı, eserin "fiziki" aslı ve nüshaları için geçerli bir haktır. Zira kiralamak, ödünç vermek, gibi fiiller eşyalar için söz konusudur. Dijital ortamdaki paylaşımlar ise "yayma" değil, "umuma iletim" niteliğindedir. FSEK m. 25'te düzenlenen "umuma iletim" hakkının konusu, bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması, yayınlanan eserlerin bu kuruluşların

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Fikri Mülkiyet Hukuku ABD Öğretim Üyesi, pelin.karaaslan@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5695-192X.

yayınlardan alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması ve kişilerin, esere seçtikleri yer ve zamanda erişimlerinin mümkün kılınması fiilleridir. O halde dijital ortamda paylaşılan dijital eserler açısından kural olarak tükenme ilkesi uygulanmaz.

Tebliğin amacı, yukarıda yapılan açıklamanın, NFT bağlantılı eserler için geçerli olup olmadığını tartışmaktır. NFT, Non-Fungible Token'ın kısaltması olup, blok zincirde belirli bir değeri temsil eden, kriptografik olarak benzersiz, yeri doldurulamaz, bölünemez ve kesin olarak doğrulanabilir bir jeton (token) anlamına gelir. Para benzeri işlev gören klasik jetonlar olan bitcoin'lerin aksine, NFT'ler benzersizdir; bu nedenle değiştirilemez ve ikame edilemezler. NFT'nin pek çok kullanım alanı olmakla birlikte fikir ve sanat eserleri bakımından NFT, eser sahibine ilişkin bilgiler ile eser ile ilgili diğer bilgilerin, merkeziyetiz bir yapı olan ve bilgilerin kriptografik yolla şifrelendiği bir blok zincirde saklandığı ve böylece bilgilerin değiştirilemezliğinin ve manipüle edilmezliğinin garanti altına alındığı bir uygulama olarak kendini gösterir. Bu bağlamda NFT'yi, eserin benzersiz bir dijital belirteci olarak ifade etmek mümkündür.

Öğretide bir görüş, FSEK m. 23'ün yalnızca, NFT'nin temsil ettiği eserin CD, flash bellek gibi bir vasıta içerisinde depolandığı ve bu şekilde karşı tarafa devredildiği durumlarda uygulanabileceğini ileri sürerken, bir başka görüş ise NFT'nin temsil ettiği eserin blok zincir içerisinde depolanıp depolanmadığına göre bir ayırım yapmaktadır. Bu tebliğde, her iki bakış açısından farklı şekilde bir değerlendirme yapılmış ve bu bağlamda FSEK m. 23 açısından *ratio legis* dikkate alınmıştır. Nitekim FSEK m. 23, iki farklı ekonomik değerın bir varlık üzerinde bir araya gelmesi halinde tabiri caizse “ortaya yol” bulmaya ilişkin bir düzenlemedir. Mülkiyet hakkının içerdiği tasarruf yetkisi, sahip olunan eşyayı satmak, kiralamak, ödünç vermek gibi fiiller yoluyla o eşyadan ekonomik olarak yararlanmak yetkisini de içerir. Eser sahibinin, her bir satışta fikri haklarını ileri sürerek kendisinden izin alınmasını istemesi, eşya mülkiyeti üzerindeki tasarruf yetkisini pratikte kullanılmaz hale getirir; ticaret hayatını durdurur. Kanun koyucunun, yayma hakkını tükenebilir bir hak getirmesinin temel sebebi budur. Bu bağlamda eserin kendisi değil, eserin

tecessüm ettiği somut nesne üzerindeki yayma hakkı tükenmektedir. Sıradan dijital eserler üzerindeki tek ekonomik değer, eser üzerindeki mali haklardır. Eser sahibi bu hakları devretmediği sürece, eseri kullanım iznine sahip kişilerin bu eseri üçüncü kişilere devretmek hususunda sahip oldukları meşru bir ekonomik menfaatleri yoktur. Bu nedenle dijital eserlerin internet ortamında yayılan kopyaları üzerindeki iletim hakkı tükenmez.

Buna karşın tıpkı bir resmin tecessüm ettiği yağlı boya tablo ya da bir müzik eserini içeren plak ya da CD gibi NFT’li eser için para ödeyen bir kişi de (eser üzerindeki mali hakları ayrıca devralmasa dahi) belirli, sınırlı, hâkimiyet altına alınabilir bir değer için yatırım yapmış olur. NFT’nin ekonomik değeri, tartışmasız bir şekilde oldukça büyüktür. Dolayısıyla bu yatırımdan doğan ekonomik menfaatlerinin, eser sahibine karşı da belirli ölçüde korunması gerekir. Bu bakımdan NFT’li eserin sahibinin izniyle gerçekleşen ilk satışında kararlaştırılmamış dahi olsa, sonraki satışları mümkün olmalıdır (sonraki satışlar üzerindeki hak tükenmiş olmalıdır). Bu da ancak NFT’li eserin internette yayılmasının “yayma hakkı” kapsamında değerlendirilmesi ile mümkün olabilir. Öte yandan belirtelim ki NFT’li eserin devralınması, hak sahibine, eserin sonraki satışlarını serbestçe gerçekleştirebilmek dışında bir hak vermez; dolayısıyla aksinin kararlaştırıldığı bir sözleşme mevcut olmadıkça, NFT’yi devralan, eser sahipliğinden doğan hakları devralmış sayılmaz. Zira FSEK m. 23’ün NFT’li eserler hakkında uygulanması, ilgili düzenlemeye dayanak teşkil eden ve FSEK m. 57’de yer alan “*Asıl veya çoğaltılmış nüshalar üzerindeki mülkiyet hakkının devri, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, fikri hakların devrini ihtiva etmez.*” ilkesinin de uygulanmasını gerektirir.